

KATARZYNA KOSOWSKA

Uniwersytet Jagielloński

BIOPOLITYKA JAKO POLE SPORÓW: KONCEPCJE, REDUKCJONIZMY I GRANICE WSPÓŁCZESNYCH ANALIZ

WPROWADZENIE

Pojęcie biopolityki przeszło w ostatnich dekadach znaczącą transformację: od relatywnie wąsko znanej kategorii obecnej w wykładach Michela Foucaulta do jednej z najczęściej wykorzystywanych ram interpretacyjnych współczesnych analiz społeczno-politycznych. Obecnie służy ono do opisu bardzo różnych zjawisk: polityki zdrowia publicznego, kontroli migracji, zarządzania ryzykiem, regulacji reprodukcji, polityki demograficznej, neoliberalnych reform państwa opiekuńczego, praktyk bezpieczeństwa, a także relacji między populacją, środowiskiem i gospodarką. Ta ekspansja pojęcia świadczy o jego sile, ale zarazem tworzy podstawowy problem analityczny: im więcej zjawisk określa się mianem biopolitycznych, tym mniej oczywiste staje się, co właściwie odróżnia biopolitykę od innych form władzy, administracji, dyscypliny, suwerenności czy zarządzania.

W niniejszym artykule biopolityka rozumiana jest jako zespół technologii władzy, których przedmiotem jest życie populacji uj-

mowane w wymiarach biologicznym, demograficznym, ekonomicznym i środowiskowym. Technologie te służą jego regulacji poprzez mechanizmy bezpieczeństwa, kalkulację ryzyka, wykorzystanie wiedzy eksperckiej oraz organizowanie warunków życia. W tym sensie biopolityka oznacza nie tylko „zarządzanie życiem”, lecz także jego różnicowanie, hierarchizację i selekcję. Dla zachowania precyzji terminologicznej przyjmuję, że biopolityka stanowi populacyjno-regulacyjny wymiar szerszej biowładzy, natomiast rządomyślność (*governmentality*) oznacza racjonalność organizującą praktyki rządzenia. Rozróżnienia te zostaną rozwinięte w części poświęconej Foucaultowi.

Główna teza artykułu głosi, że analizowane koncepcje biopolityki tworzą odmienne profile selektywności analitycznej: każda z nich uprzywilejowuje określony wymiar relacji między życiem a władzą, czyniąc niektóre mechanizmy szczególnie widocznymi, a inne przesuwając na dalszy plan. Selektywność nie jest tu traktowana jako cecha swoista wyłącznie dla teorii biopolityki ani jako ich słabość, lecz jako heurystyczna kategoria porównawcza pozwalająca określić zakres analitycznej użyteczności poszczególnych ujęć. O redukcjonizmie można mówić dopiero wówczas, gdy uprzywilejowanie jednego mechanizmu władzy prowadzi do systematycznego pomijania innych mechanizmów koniecznych do wyjaśnienia badanego zjawiska. Teza pomocnicza głosi, że zarządzanie zasobami nabiera charakteru biopolitycznego wtedy, gdy organizuje materialne warunki życia populacji oraz różnicuje jej bezpieczeństwo i podatność na ryzyko. W dalszej części artykułu analizie poddane zostaną wybrane ujęcia Michela Foucaulta, Giorgia Agambena, Roberta Esposito i Thomasa Lemkego. Autorzy ci nie są tu traktowani jako przedstawiciele kolejnych etapów linearnego rozwoju jednej teorii, lecz jako twórcy odmiennych sposobów problematyzowania władzy nad życiem. Porównanie ich stanowisk ma pokazać, które elementy tych koncepcji pozostają analitycznie produktywne, gdzie ujawniają się ich ograniczenia oraz w jakim zakresie mogą one przygotować aparat pojęciowy do analizy biopolityki zasobów.

Celem rozważań nie jest więc wyłącznie rekonstrukcja wybranych stanowisk, lecz ich porównawcza ocena jako narzędzi analitycznych. Porównanie prowadzone jest według pięciu kryteriów: statusu życia jako przedmiotu polityki, dominującego modelu władzy, historycznego lub ontologicznego statusu biopolityki, stopnia operacjonalizowalności empirycznej

oraz zdolności uchwycenia ekonomicznych, materialnych i infrastrukturalnych warunków życia. Kryteria te nie służą wskazaniu jednej „najlepszej” teorii biopolityki ani nie stanowią neutralnej skali oceny teorii, lecz zostały dobrane ze względu na cel artykułu: sprawdzenie, jakie aspekty władzy nad życiem poszczególne ujęcia pozwalają uchwycić, jakie pozostawiają na marginesie oraz które ich elementy mogą posłużyć do ostrożnego sformułowania pojęcia biopolityki zasobów.

Przyjęta tu perspektywa pozwala potraktować biopolitykę nie jako jednolitą teorię, lecz jako pole sporów o status życia jako przedmiotu władzy, dominujące mechanizmy jego regulacji oraz granicę między ochroną życia a jego selekcją, wykluczeniem lub wyłączeniem. Analizowane stanowiska nie wyczerpują pola współczesnych teorii biopolityki ani nie są traktowane jako zamknięty katalog jej możliwych konceptualizacji. Ich dobór ma charakter celowy: reprezentują odmienne sposoby problematyzowania relacji między życiem a władzą i pozwalają porównać różne profile selektywności analitycznej istotne z perspektywy celu niniejszego artykułu. Artykuł świadomie jest ograniczony do europejskiej debaty teoretycznej rozwiniętej wokół Foucaulta oraz jej wybranych reinterpretacji. Nie podejmuję w nim systematycznej analizy postkolonialnych, dekolonialnych i nekropolitycznych korekt tej tradycji¹, ponieważ ich znaczenie dla badania kolonializmu, geograficznego zróżnicowania władzy nad życiem oraz politycznej dystrybucji warunków przetrwania wymaga odrębnego opracowania.

Artykuł ma charakter teoretyczno-problematyzujący i opiera się na porównawczym omówieniu wybranych koncepcji biopolityki. Najpierw zawiera omówienie Foucaultowskiej analityki biowładzy, biopolityki i rządomyślności, następnie jej reinterpretacji u Agambena i Esposito, a dalej metateoretycznej funkcji typologii Lemkego. Ostatnia część pokazuje, że ekonomizacja życia stanowi pomost między klasycznymi teoriami biopolityki a możliwością ostrożnego sformułowania pojęcia biopolityki zasobów.

¹ Perspektywa nekropolityczna, zwłaszcza w ujęciu Achille’a Mbembego (2003), pozostaje istotna dla analizy sytuacji, w których pozbawienie dostępu do zasobów oznacza nie tylko nierówną dystrybucję warunków życia, lecz także wystawienie określonych populacji na śmierć, wyniszczenie lub trwałą niezdolność do reprodukcji społecznej. W niniejszym artykule nie jest ona rozwijana, ponieważ wymaga osobnego opracowania oraz innego zestawu przypadków empirycznych.

BIOPOLITYKA JAKO RACJONALNOŚĆ RZĄDZENIA: UJĘCIE MICHELA FOUCAULTA

Choć pojęcie biopolityki bywa historycznie wiązane z wcześniejszymi ujęciami państwa jako organizmu, zwłaszcza z twórczością Rudolfa Kjelléna, w niniejszym artykule nie rekonstruuje szeroko tej genealogii. Ma ona znaczenie przede wszystkim jako negatywny punkt odniesienia: pokazuje ryzyko naturalistycznej redukcji polityki, w której państwo lub wspólnota polityczna ujmowane są jako organizm rządzący się prawami życia (Gunneflo 2015, s. 26; Lemke 2010a, s. 7–9). Właściwym punktem wyjścia pozostaje tu Foucault, ponieważ dopiero w jego analityce biopolityka zostaje powiązana nie z biologizacją państwa, lecz z historycznymi technikami rządzenia populacją, bezpieczeństwem, szacowaniem ryzyka i rządomyślnością.

W tym miejscu konieczne jest doprecyzowanie relacji między biowładzą, biopolityką i rządomyślnością. Biowładza oznacza u Foucaulta szerszą konfigurację technologii władzy nad życiem, obejmującą dwa powiązane bieguny. Pierwszym jest anatomo-polityka ciała, związana z dyscyplinowaniem jednostek poprzez nadzór, trening, normalizację i instytucjonalne kształtowanie zachowań. Drugim jest biopolityka populacji, odnosząca się do zjawisk masowych i probabilistycznych, takich jak narodziny, śmiertelność, zdrowie, płodność, epidemie, bezpieczeństwo i ryzyko. Biopolityka stanowi więc populacyjno-regulacyjny wymiar biowładzy: operuje poprzez statystykę, demografię, epidemiologię, ocenę ryzyka i instrumenty bezpieczeństwa, a jej przedmiotem nie jest jednostka jako podmiot prawa, lecz populacja jako zbiorowość procesów, regularności i odchyłeń (Foucault 1998, s. 238–244; Foucault 2010a, s. 95–100). Rządomyślność (*governmentality*) oznacza natomiast racjonalność organizującą te praktyki rządzenia: określa, jakie problemy zostają uznane za przedmiot interwencji, jakie formy wiedzy są wykorzystywane i za pomocą jakich technik populacja staje się obiektem kalkulacji politycznej (Foucault 2010b, s. 127).

W ujęciu Foucaulta biopolityka nie oznacza więc represyjnego podporządkowania jednostek suwerenowi, lecz nowoczesny sposób oddziaływania na procesy zbiorowe. Nie zastępuje ona wcześniejszych form władzy, lecz splata się z nimi. Suwerenność, dyscyplina i mechanizmy bezpieczeństwa współistnieją, ale ich punkt ciężkości ulega przesunięciu: od prawa

zabijania ku regulowaniu warunków, w których populacja może żyć, reprodukować się i funkcjonować jako przedmiot wiedzy, regulacji i praktyk rządzenia (Foucault 1998, s. 238–244).

Istotnym uzupełnieniem tej analityki jest pojęcie *milieu*, które w polskim kontekście można rozumieć jako środowisko, ośrodek lub pole oddziaływań. Foucault wykorzystuje je, aby pokazać, że nowoczesne mechanizmy bezpieczeństwa nie działają przede wszystkim przez nakaz i zakaz, ale przez organizowanie warunków, w których zachodzą procesy życia zbiorowego. *Milieu* obejmuje elementy naturalne i sztucznie wytworzone, przestrzeń, cyrkulację ludzi i rzeczy, zagrożenia oraz prawdopodobieństwa (Foucault 2010b, s. 45–47). W proponowanym tutaj rozwinięciu kategoria ta pozwala objąć analizą również infrastrukturę i materialne warunki funkcjonowania populacji. Władza nie musi więc bezpośrednio kontrolować każdego zachowania; może kształtować środowisko, w którym pewne zachowania stają się bardziej prawdopodobne, opłacalne, bezpieczne albo przeciwnie — kosztowne i ryzykowne (Erlenbusch-Anderson 2020, s. 12–13). Takie odczytanie Foucaultowskiego pojęcia środowiska rozwija Stephen J. Collier, pokazując, że biopolityczna analiza populacji może obejmować również infrastrukturę, systemy zaopatrzenia i techniczne warunki życia zbiorowego. W jego ujęciu sieci ciepłownicze, normy zaopatrzenia i formuły dystrybucji usług publicznych stają się częścią materialnej organizacji relacji między państwem a populacją (Collier 2011, s. 15–16, 202–244).

Wprowadzenie pojęcia *milieu* ma zasadnicze znaczenie dla dalszej argumentacji. Pozwala bowiem przesunąć analizę biopolityki z poziomu życia biologicznego na poziom warunków życia. Populacja nie istnieje w próżni, lecz w określonym środowisku materialnym, ekonomicznym i infrastrukturalnym. To środowisko może być przedmiotem rządzenia: poprzez organizację przestrzeni, przepływów, zasobów, ryzyka i bezpieczeństwa. W tej perspektywie Foucault dostarcza najważniejszego punktu wyjścia do późniejszego namysłu nad biopolityką zasobów, ponieważ umożliwia analizę tego, w jaki sposób energia, woda, infrastruktura czy dostęp do podstawowych dóbr stają się elementami rządzenia populacją.

Biopolityka Foucaulta zawiera również wymiar selekcyjny. Władza, która deklaruje troskę o życie populacji, musi zarazem różnicować życie, określać progi normalności i ryzyka oraz wskazywać, które grupy mają być

chronione, a które mogą zostać wystawione na zagrożenie. W tym kontekście szczególne znaczenie ma analiza rasizmu państwowego jako mechanizmu wprowadzającego podział w obrębie populacji. Rasizm pozwala powiązać logikę „czynienia żyć” z możliwością „pozwalania umierać”, ponieważ ustanawia rozróżnienie między życiem uznanym za warte ochrony a życiem traktowanym jako zagrożenie dla biologicznego lub politycznego zdrowia zbiorowości (Foucault 1998, s. 252).

Największą siłą Foucaultowskiego ujęcia jest jego historyczno-analityczny charakter. Biopolityka nie jest tu ponadczasową strukturą zachodniej polityki, lecz historycznie określoną racjonalnością rządzenia, związaną z rozwojem wiedzy o populacji, mechanizmów bezpieczeństwa, ekonomii politycznej i liberalizmu. Foucaultowska analityka pozwala więc unikać naturalistycznej redukcji biopolityki: nie traktuje państwa jako organizmu ani polityki jako bezpośredniego przedłużenia biologii, lecz bada konkretne techniki, instytucje i sposoby rządzenia, dzięki którym życie zostaje włączone w pole kalkulacji politycznej (Foucault 1998, s. 238–244; Lemke 2010a, s. 7–9; Lemke 2010b, s. 421–422).

W przyjętej siatce porównawczej ujęcie Foucaulta ma znaczenie podstawowe, ponieważ pozwala analizować historycznie zmienne sposoby rządzenia populacją za pomocą wiedzy eksperckiej, oceny ryzyka, mechanizmów bezpieczeństwa oraz organizowania środowiska życia. Centralne znaczenie ma tu populacyjny, regulacyjny i środowiskowy wymiar władzy. Dzięki temu koncepcja Foucaulta dobrze służy badaniu rozproszonego i codziennego działania biopolityki, lecz słabiej wyjaśnia sytuacje, w których życie zostaje podporządkowane bezpośredniej decyzji suwerennej, wyłączeniu spod ochrony albo logice immunizacyjnej.

Możliwość operacjonalizacji tego ujęcia jest stosunkowo duża, ponieważ jego kategorie można odnosić do konkretnych instytucji, polityk publicznych, systemów wiedzy, statystyk, norm bezpieczeństwa i praktyk zarządzania ryzykiem. Ograniczeniem tej perspektywy nie jest brak rozróżnień pojęciowych, lecz ścisłe powiązanie kategorii Foucaulta. Bio-władza, biopolityka, rządomyślność i mechanizmy bezpieczeństwa opisują różne aspekty nowoczesnego rządzenia życiem populacji, ale nie funkcjonują jako całkowicie oddzielne pojęcia. Ta elastyczność pozwala analizować złożone konfiguracje władzy, wiedzy i bezpieczeństwa, a zarazem

sprzyja późniejszemu rozszerzaniu pojęcia biopolityki na bardzo różne formy zarządzania populacją.

W badaniach nad biopolityką zasobów aparat Foucaulta pozwala analizować materialne warunki życia jako przedmiot rządzenia. Nie każda forma zarządzania zasobami ma jednak charakter biopolityczny; nabiera go wtedy, gdy zasoby zostają włączone w regulowanie, zabezpieczanie i różnicowanie warunków życia zbiorowego.

SUWERENNOŚĆ, STAN WYJĄTKOWY I NAGIE ŻYCIE: BIOPOLITYKA GIORGIA AGAMBENA

Giorgio Agamben zaproponował jedną z najbardziej wpływowych, a zarazem najbardziej kontrowersyjnych reinterpretacji biopolityki. W *Homo sacer. Suwerenna władza i nagle życie* punktem wyjścia czyni rozróżnienie między *zoē*, czyli życiem naturalnym wspólnym wszystkim istotom żywym, a *bios*, oznaczającym określoną formę życia właściwą jednostce lub wspólnocie politycznej (Agamben 2008, s. 9). Figura *homo sacer* oznacza życie włączone do porządku politycznego poprzez wyłączenie: może zostać zabite, ale nie może zostać złożone w ofierze. Agamben przesuwając tym samym punkt ciężkości z Foucaultowskiej analizy historycznych technik rządzenia populacją na relację między życiem, prawem i suwerennością.

Najważniejsza różnica między Foucaultem a Agambenem dotyczy statusu biopolityki. Dla Foucaulta jest ona historycznie ukształtowaną racjonalnością nowoczesnego rządzenia, powiązaną z wiedzą o populacji, oceną ryzyka i mechanizmami bezpieczeństwa. Agamben widzi w niej natomiast głębszą strukturę zachodniej polityki, opartą na włączeniu życia do porządku prawa poprzez jego wyłączenie. Kategoria wyrzucenia opisuje relację, w której życie zostaje pozbawione pełnej ochrony prawnej, lecz nadal pozostaje poddane władzy suwerennej (Agamben 2008, s. 30, 154). Nie jest więc po prostu pozostawione poza prawem, ale włączone do porządku politycznego jako życie wystawione na decyzję o ochronie lub wyłączeniu. Agamben rozwija tę argumentację, wykorzystując Schmittiańską teorię suwerenności. Carl Schmitt definiuje suwerena jako tego, kto decyduje o stanie wyjątkowym (Schmitt 2000, s. 34). Agamben odwołuje się do tej koncepcji, ale rozwija ją w innym kierunku: pokazuje, że wyjątek może przestać być nadzwyczajnym momentem zawieszenia prawa i stać

się trwałym mechanizmem politycznym. Prawo zawiesza wówczas własne obowiązywanie, zachowując jednocześnie moc wobec życia pozbawionego zwykłej ochrony. Obóz staje się w tej perspektywie nie tylko historyczną instytucją, lecz paradygmatem przestrzeni, w której życie zostaje bezpośrednio poddane decyzji suwerennej (Agamben 2008, s. 30, 231).

Siła tej koncepcji polega na radykalnym uchwyceniu wykluczającego wymiaru biopolityki. Kategorie nagiego życia, wyjątku i obozu okazały się przydatne w badaniach nad granicami, migracjami i reżimami bezpieczeństwa, zwłaszcza w analizach tych sytuacji, w których jednostki lub grupy zostają pozbawione pełnej ochrony prawnej (Davitti 2018, s. 1174–1181; Minca i in. 2022, s. 3–5). Ich szeroki zakres stwarza jednak ryzyko sprowadzenia zróżnicowanych form władzy nad życiem do jednego modelu suwerenności i wyjątku. W niniejszym artykule uznaję zatem zarzut ontologizacji biopolityki za częściowo trafny. Agamben ujawnia strukturę wyłączenia obecną w porządku politycznym, lecz jej uogólnienie może osłabiać analizę codziennych, instytucjonalnych i ekonomicznych mechanizmów regulacji populacji. Lemke określa ten problem jako zubożenie Foucaultowskiej analityki rządzenia przez koncentrację na obozie, wyjątku i nagim życiu (Lemke 2005, s. 6–10). Spór dotyczy jednak również tego, czy Agambenowskie paradygmaty należy interpretować jako twierdzenia ontologiczne, czy jako szczególną metodę analizy politycznej (Konderak 2025, s. 2–3, 18–19).

Granice tej perspektywy ujawniły się między innymi w dyskusjach dotyczących pandemii COVID-19. Próby ujmowania interwencji sanitarnych przede wszystkim za pomocą kategorii wyjątku pomijały ich zróżnicowane podstawy zdrowotne, społeczne i instytucjonalne (Lindholm 2024; Prozorov 2023, s. 63–80). Nie każda regulacja życia jest bowiem stanem wyjątkowym i nie każda ingerencja w zdrowie populacji prowadzi do redukcji jednostek do nagiego życia.

Perspektywa Agambena jest najbardziej użyteczna w analizie sytuacji wyłączenia spod ochrony prawnej, stanów wyjątkowych i bezpośredniego wystawienia życia na decyzję suwerenną. Jej operacjonalizacja ma zatem charakter kontekstowy. W badaniach nad biopolityką zasobów może pełnić funkcję korekcyjną, pozwalając analizować odcięcie od podstawowych usług i selektywne pozbawienie ochrony, słabiej natomiast ujmuje codzienne mechanizmy ekonomiczne i infrastrukturalne.

MIĘDZY WSPÓLNOTĄ A IMMUNIZACJĄ:
BIOPOLITYKA ROBERTA ESPOSITA

Roberto Esposito rozwija koncepcję biopolityki wokół relacji między wspólnotą (*communitas*), immunizacją (*immunitas*) i życiem (*bios*). W odróżnieniu od Agambena, który koncentruje się na suwerenności, stanie wyjątkowym i nagim życiu, Esposito przesuwą uwagę ku mechanizmom ochrony życia wspólnego. Jego zasadnicza teza głosi, że nowoczesna polityka życia ma charakter immunitarny: aby chronić wspólnotę, wprowadza ograniczenie, dystans, separację lub wyłączenie. Immunizacja nie jest więc prostym przeciwieństwem wspólnoty, lecz warunkiem jej trwania, a zarazem potencjalnym źródłem jej destrukcji (Esposito 2015, s. 81–93; Esposito 2006, s. 23–34).

Punktem wyjścia Esposita jest szczególne rozumienie wspólnoty. Nie oznacza ona posiadania wspólnej substancji, tożsamości lub własności, lecz relację zobowiązania i ekspozycji na innych. Łacińskie *munus* oznacza dar, obowiązek i powinność, a więc coś, co narusza pełne samoposiadanie jednostki i wiąże ją z innymi (Esposito 2015, s. 17; Burzyk, Sawczyński 2013, s. 8–10). Immunizacja stanowi odpowiedź na tę ekspozycję: chroni jednostkę lub zbiorowość przed nadmiarem wspólnotowego zobowiązania, lecz może również prowadzić do separacji, zamknięcia i wykluczenia (Burzyk, Sawczyński 2013, s. 10–11).

Najważniejszym wkładem Esposita jest pokazanie wewnętrznego związku między ochroną życia a możliwością jego negacji. Ochrona nie jest neutralna: wymaga określenia, jakie życie ma być zabezpieczone, przed czym należy je chronić i jakie ograniczenia uznaje się za dopuszczalne. Immunizacja może zatem przejść w logikę autoimmunizacyjną, w której mechanizmy służące ochronie wspólnoty zaczynają ją osłabiać albo uzasadniają poświęcenie części życia. W tym sensie pozwala ona uchwycić przejście od biopolityki afirmującej życie do tanatopolityki (Esposito 2015, s. 81–93; DiŹci 2023, s. 1–4). Skrajnym przykładem takiego odwrócenia był nazizm, w którym projekt ochrony biologicznego zdrowia wspólnoty przekształcił się w eliminację grup uznanych za zagrożenie dla życia zbiorowego (Esposito 2015, s. 125–138).

Na tle Foucaulta i Agambena propozycja Esposita ma charakter korekcyjny. Wobec Foucaulta uzupełnia analizę regulacji populacji o pytanie,

dlaczego mechanizmy ochrony życia mogą przechodzić w jego negację. Wobec Agambena przesuwam uwagę z wyjątkowej decyzji suwerena ku rozproszonym mechanizmom zabezpieczania życia, obecnym w prawie, własności, medycynie, kontrakcie i instytucjach społecznych (Burzyk, Sawczyński 2013, s. 16–18). Logika immunizacji nie ogranicza się więc do sytuacji granicznych, lecz działa również w zwyczajnych instytucjach nowoczesnego społeczeństwa (Diłci 2023, s. 5–10).

Perspektywa Esposito dobrze służy analizie polityk ochronnych, które jednocześnie zabezpieczają życie i różnicują dostęp do ochrony. Słabiej ujmuję historyczną zmienność technik rządzenia, ekonomiczne mechanizmy dystrybucji oraz funkcjonowanie infrastruktury. Jej operacjonalizacja ma głównie charakter interpretacyjny: kategorie immunizacji i autoimmunizacji można odnosić do konkretnych polityk i instytucji, lecz trudno przełożyć je na jednoznaczne wskaźniki empiryczne.

W badaniach nad biopolityką zasobów perspektywa Esposito może być szczególnie przydatna do analizy sytuacji, w których bezpieczeństwo energetyczne, wodne, żywnościowe lub infrastrukturalne jednych grup jest zapewniane przez ograniczenie dostępu, przerzucenie kosztów albo zwiększenie podatności innych na kryzys. Nie tworzy jednak samodzielnego aparatu do analizy zasobów i wymaga uzupełnienia o Foucaultowską analizę środowiska, ryzyka i rządomyślności oraz o ekonomiczne ujęcie warunków życia.

LEMKE I PROBLEM REDUKCJONIZMU BIOPOLITYKI

Znaczenie koncepcji Thomasa Lemkego dla niniejszej analizy polega nie tyle na sformułowaniu kolejnej samodzielnej teorii biopolityki, ile na uporządkowaniu pola jej znaczeń. W jego rekonstrukcji pojęcie biopolityki funkcjonuje w różnych reżimach definicyjnych: naturalistycznym, w którym polityka zostaje podporządkowana logice życia biologicznego; politycystycznym, w którym życie ujmowane jest jako przedmiot decyzji i regulacji państwowo-administracyjnej; oraz relacyjno-historycznym, rozwiniętym przez Foucaulta, gdzie biopolityka oznacza historycznie zmienną racjonalność rządzenia populacją, powiązaną z liberalizmem, rządomyślnością i technikami bezpieczeństwa (Lemke 2010a, s. 7–9). Typologia ta pokazuje, że spory o biopolitykę dotyczą nie tylko zakresu pojęcia, lecz także przyjmowanego modelu relacji między życiem a władzą.

Lemke dostarcza w ten sposób narzędzia umożliwiającego rozpoznawanie redukcji obecnych w poszczególnych ujęciach. Na podstawie jego typologii można mówić o redukcji naturalistycznej i politycystycznej. Na potrzeby niniejszego porównania proponuję dodatkowo kategorię redukcji jurydyczno-suwerennej. Oznacza ona takie ujęcie biopolityki, które nadmiernie koncentruje się na prawie, stanie wyjątkowym, decyzji suwerennej i nagim życiu, przez co słabiej dostrzega rozproszone, ekonomiczne, administracyjne i infrastrukturalne mechanizmy regulowania populacji. Krytykując Agambenowskie utożsamienie biopolityki ze stanem wyjątkowym i obozem, Lemke wskazuje, że prowadzi ono do ograniczenia Foucaultowskiej analityki rozproszonych, historycznie zmiennych i produktywnych mechanizmów rządzenia życiem (Lemke 2005, s. 6–10).

Szczególnie wartościowa jest w tym kontekście Lemkego propozycja „analityki biopolityki”. Nie zamyka ona pojęcia w jednej definicji, lecz kieruje uwagę na konkretne konfiguracje wiedzy, władzy, ciała, populacji i technik rządzenia (Lemke 2010b, s. 433–436). Pozwala to uniknąć zarówno biologizacji polityki, jak i nadmiernego rozciągnięcia kategorii biopolityki na wszystkie formy zarządzania zasobami (Lemke 2010b, s. 421–424). Biopolityka zasobów nie powinna zatem być traktowana jako kolejna nazwa dla polityki energetycznej, klimatycznej lub surowcowej, lecz jako analiza tych sytuacji, w których dostęp do energii, wody, żywności, infrastruktury i innych dóbr podstawowych staje się warunkiem podtrzymywania życia populacji oraz przedmiotem ochrony, selekcji i nierównej dystrybucji.

Znaczenie Lemkego ma przede wszystkim charakter metodologiczny: jego perspektywa pozwala rekonstruować konfiguracje wiedzy, instytucji i praktyk rządzenia oraz kontrolować zakres stosowania pojęcia biopolityki. W badaniach nad biopolityką zasobów pomaga dzięki temu odróżnić technologie rządzenia materialnymi warunkami życia od ogólnej polityki energetycznej, klimatycznej, surowcowej lub infrastrukturalnej.

Przeprowadzona rekonstrukcja pozwala zestawić omawiane stanowiska według trzech pierwszych kryteriów porównania: statusu życia, dominującego modelu władzy oraz sposobu ujmowania historyczności biopolityki. Zestawienie to pokazuje, że różnice między analizowanymi autorami nie dotyczą wyłącznie zakresu pojęcia, lecz wynikają z odmiennych założeń dotyczących relacji między życiem, władzą, prawem i historią.

Tabela 1

Teoretyczne profile wybranych koncepcji biopolityki

Ujęcie	Status życia jako przedmiotu polityki	Dominujący model władzy	Status biopolityki: historyczność lub ontologizacja
Michel Foucault	życie populacji ujmowane jako zespół procesów biologicznych, demograficznych i społecznych podlegających wiedzy, regulacji i kalkulacji ryzyka	regulacja populacji poprzez biowładzę, mechanizmy bezpieczeństwa, wiedzę ekspercką, rządomyślność i organizowanie środowiska życia	historycznie ukształtowana racjonalność nowoczesnego rządzenia związana z rozwojem wiedzy o populacji, ekonomii politycznej, liberalizmu i mechanizmów bezpieczeństwa
Giorgio Agamben	nagie życie włączone do porządku politycznego przez wyłączenie i pozbawienie pełnej ochrony prawnej	władza suwerenna, decyzja o wyjątku, wyrzucenie oraz zawieszenie zwykłego obowiązywania prawa	biopolityka jako głębsza, paradygmatyczna struktura zachodniej polityki; wyraźna tendencja do jej ontologizacji
Roberto Esposito	życie wspólne, powiązane ze wspólnotą, ekspozycją na innych oraz potrzebą ochrony	immunizacja jako mechanizm jednoczesnej ochrony, ograniczania, separacji i możliwego wykluczenia	biopolityka jako ogólna logika immunizacyjna nowoczesności ujmowana w perspektywie genealogicznej
Thomas Lemke	życie jako kategoria konstruowana w historycznie zmiennych relacjach wiedzy, władzy i praktyk rządzenia	brak jednego dominującego modelu; analityka konfiguracji wiedzy i władzy; krytyka redukcji naturalistycznych i politycystycznych oraz punkt wyjścia do proponowanej redukcji jurydyczno-suwerennej	biopolityka jako historycznie zmienne pole znaczeń i praktyk; perspektywa relacyjna i metateoretyczna

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie pokazuje, że analizowane koncepcje różnią się przede wszystkim sposobem problematyzowania relacji między życiem a władzą, wyznaczając odmienne profile selektywności analitycznej.

EKONOMIZACJA ŻYCIA JAKO POLE ZASTOSOWANIA I POMOST DO BIOPOLITYKI ZASOBÓW

Wątek neoliberalnej biopolityki nie stanowi w niniejszym artykule odrębnego stanowiska teoretycznego, lecz pole zastosowania, w którym można ocenić możliwości i ograniczenia omówionych wcześniej koncepcji. Jego znaczenie polega na przesunięciu analizy od klasycznych problemów zdrowia, reprodukcji i bezpieczeństwa populacji ku ekonomicznym warunkom podtrzymywania życia. W ujęciu Foucaulta liberalizm wyznacza ramy nowoczesnej biopolityki, ponieważ wprowadza ekonomię polityczną, rynek i kategorię przydatności jako zasady racjonalizowania interwencji państwa (Foucault 2011, s. 46; Lemke 2010b, s. 421–424). Życie populacji i polityki służące jego podtrzymywaniu są coraz częściej oceniane przez pryzmat kosztu, inwestycji, produktywności i ekonomicznej użyteczności (Laruffa 2022, s. 132–134, 151–153).

Neoliberalna racjonalność rządzenia nie znosi biopolityki, lecz przekształca jej mechanizmy. Odpowiedzialność za zdrowie, bezpieczeństwo, dobrostan i zdolność radzenia sobie z kryzysami w coraz większym stopniu zostaje przenoszona na jednostki, gospodarstwa domowe i wspólnoty lokalne. Władza nad życiem działa więc nie tylko poprzez administrację populacji, ale również przez ceny, ubezpieczenia, warunki dostępu do usług, organizację infrastruktury i rynkowe formy zarządzania ryzykiem (Nadesan 2008, s. 35–45; Laruffa 2022, s. 134–136). Mechanizmy te różnicują zdolność poszczególnych grup do ochrony przed kryzysem i podtrzymywania materialnych warunków życia. Szczególnie wyraźnie widać to w analizach nierówności zdrowotnych, które wiążą podatność populacji z osłabieniem instytucji publicznych i rynkową organizacją systemów ochrony (Sparke, Williams 2022, s. 15–17, 26–27).

Ekonomizacji życia nie należy jednak utożsamiać z całością biopolityki, lecz traktować jako jeden z mechanizmów organizowania warunków funkcjonowania populacji. Stanowi ona zarazem pole, na którym można porównać użyteczność omawianych perspektyw bez zacierania różnic między nimi.

Takie ujęcie otwiera drogę do analizy biopolityki zasobów. Podobny kierunek myślenia wzmacnia Timothy Mitchell, który pokazuje, że energia nie jest wyłącznie zasobem gospodarczym, lecz elementem organizującym

relacje polityczne, zależności społeczne i możliwości działania zbiorowego. W *Carbon Democracy* infrastruktury wydobywania, transportu i dystrybucji paliw kopalnych są ujmowane jako warunki kształtujące formy polityki, sposoby kalkulowania przyszłości oraz granice demokratycznej sprawczości (Mitchell 2011, s. 1–12, 231–253). Energia, woda, żywność, infrastruktura i dostęp do podstawowych usług nie są wyłącznie przedmiotami polityki gospodarczej, ponieważ stanowią warunki zdrowia, bezpieczeństwa i reprodukcji społecznej. Ich cena, dostępność i niezawodność wpływają na to, które populacje mogą utrzymywać elementarny dobrostan, a które zostają wystawione na niedobór, ubóstwo energetyczne, zależność infrastrukturalną lub podwyższone ryzyko kryzysu. Zarządzanie zasobami nabiera charakteru biopolitycznego wtedy, gdy zostaje powiązane z regulowaniem życia populacji, różnicowaniem jej bezpieczeństwa oraz organizowaniem warunków jej funkcjonowania.

Ilustracją tak rozumianej biopolityki zasobów może być ubóstwo energetyczne oraz kryzys dostępności energii i ciepła. Problem nabiera charakteru biopolitycznego wtedy, gdy cena, dostępność i niezawodność energii zaczynają wpływać na zdrowie, bezpieczeństwo i możliwości reprodukcji społecznej gospodarstw domowych. Z perspektywy Foucaulta można analizować, jak infrastruktura, taryfy, systemy osłonowe, statystyki zużycia i kategorie ryzyka służą regulowaniu warunków życia populacji. Agamben pozwala uchwycić sytuacje skrajne: odcięcie od podstawowych usług, utratę ochrony albo wystawienie określonych grup na niedobór. Esposito zwraca uwagę na ambiwalencję polityk ochronnych, które mogą zabezpieczać jedne grupy, przerzucając koszty lub ryzyka na inne. Lemke pozwala natomiast zachować dyscyplinę pojęciową: nie każda polityka energetyczna jest biopolityką, lecz staje się nią wtedy, gdy dostęp do energii zostaje powiązany z regulowaniem warunków życia i różnicowaniem podatności populacji na kryzys.

W tym ujęciu biopolityka zasobów dotyczy konkretnych konfiguracji wiedzy, instytucji, infrastruktury, instrumentów ekonomicznych i praktyk bezpieczeństwa, poprzez które dostęp do materialnych warunków życia zostaje poddany ocenie, regulacji, ochronie i selekcji. Z tej perspektywy zasoby nie są traktowane jako samodzielne podmioty polityki, lecz jako środki, za pomocą których kształtowane są możliwości życia, odporność i podatność określonych populacji. Wartość analityczna pojęcia biopoli-

tyki zasobów polega zatem na przesunięciu uwagi z samej dostępności i dystrybucji zasobów na sposób, w jaki mechanizmy te różnicują warunki życia, bezpieczeństwo i podatność poszczególnych populacji. Pozwala ono analizować politykę zasobową nie tylko jako problem gospodarczy lub dystrybucyjny, lecz jako technologię kształtowania materialnych warunków życia.

Dwa pozostałe kryteria mają charakter jakościowy i porównawczy. Za operacjonalizację bezpośrednią uznaję możliwość odniesienia kategorii do obserwowalnych instytucji, praktyk i instrumentów; za kontekstową — ich użyteczność w określonych sytuacjach granicznych; za interpretacyjną — konieczność rekonstrukcji sensu polityk i instytucji; za metodologiczną — funkcję porządkującą bez własnych wskaźników. Ocena wymiaru materialnego wskazuje natomiast, czy ekonomiczne i infrastrukturalne warunki życia są elementem samej koncepcji, czy też dopiero jej możliwym rozszerzeniem.

Zestawienie pokazuje, że żadna z analizowanych koncepcji samodzielnie nie wystarcza do analizy biopolityki zasobów. Wymaga ona nie prostego zsumowania teorii, lecz ich selektywnego wykorzystania w zależności od badanego problemu.

WNIOSKI

Przeprowadzona analiza pokazuje, że omawiane koncepcje biopolityki tworzą odmienne profile selektywności analitycznej. Każda z nich uprzywilejowuje określony sposób ujmowania relacji między życiem a władzą, czyniąc niektóre mechanizmy szczególnie widocznymi, a inne przesuwając na dalszy plan. Selektywność nie stanowi sama w sobie słabości teorii, lecz określa zakres jej analitycznej użyteczności. Redukcjonizm pojawia się dopiero wtedy, gdy uprzywilejowanie jednego mechanizmu prowadzi do systematycznego pomijania innych mechanizmów koniecznych do wyjaśnienia badanego zjawiska. Szczególnym przypadkiem takiego ograniczenia jest zaproponowana w artykule redukcja jurydyczno-suwerenna, zawężająca analizę biopolityki do prawa, wyjątku, decyzji suwerennej i nagego życia.

Porównanie nie prowadzi zatem do wskazania jednej nadrzędnej teorii biopolityki. Pokazuje raczej, że dobór aparatu pojęciowego powinien za-

Tabela 2

Możliwości zastosowania koncepcji biopolityki w analizie zasobów

Ujęcie	Zakres i sposób operacjonalizacji empirycznej	Wymiar ekonomiczny, materialny i infrastrukturalny	Znaczenie dla biopolityki zasobów
Michel Foucault	Bezpośrednia i szeroka Kategorie populacji, ryzyka, bezpieczeństwa, wiedzy eksperckiej i środowiska można odnosić do konkretnych instytucji, polityk, statystyk i technologii rządzenia.	Obecny pośrednio, lecz analitycznie produktywny Szczególnie istotne są ekonomia polityczna, liberalizm, cyrkulacja, <i>milieu</i> oraz organizowanie warunków życia.	Funkcja podstawowa Umożliwia analizę dostępu do energii, wody, żywności i infrastruktury jako elementów rządzenia warunkami życia populacji. Ograniczeniem jest ryzyko nadmiernego rozszerzenia pojęcia biopolityki.
Giorgio Agamben	Kontekstowa Najbardziej przydatna w analizie stanów wyjątkowych, obozów, granic, kryzysów i przypadków pozbawienia ochrony prawnej.	Słabo rozwinięty Materialne warunki życia pojawiają się przede wszystkim jako konsekwencja wyłączenia, a nie jako samodzielny mechanizm ekonomicznego lub infrastrukturalnego rządzenia.	Funkcja korekcyjna Pozwala analizować odcięcie od podstawowych usług, wystawienie na niedobór oraz selektywne pozbawienie ochrony, lecz słabiej ujmuje codzienne mechanizmy rynkowe i infrastrukturalne.
Roberto Esposito	Interpretacyjna Kategorie immunizacji i autoimmunizacji można odnosić do polityk ochronnych, lecz trudno przełożyć je na jednoznaczne wskaźniki empiryczne.	Obecny pośrednio Zasoby i infrastruktura mogą być analizowane jako mechanizmy ochrony wspólnoty, choć ich ekonomiczna i techniczna organizacja nie została samodzielnie rozwinięta.	Funkcja normatywno-krytyczna Umożliwia badanie, kiedy ochrona bezpieczeństwa zasobowego jednych grup odbywa się kosztem wykluczenia, obciążenia lub zwiększenia podatności innych.
Thomas Lemke	Metodologiczna, nie wskaźnikowa Nie dostarcza gotowych mierników, lecz umożliwia rekonstrukcję konfiguracji wiedzy, instytucji, technologii i praktyk rządzenia.	Otwartość na ten wymiar, bez jego pełnego rozwinięcia Perspektywa Lemkego pozwala włączać rynek, ekspertyzę, technologię i infrastrukturę do analizy rządzenia życiem.	Funkcja porządkująca i metodologiczna Pomaga wyznaczyć granice pojęcia biopolityki zasobów i odróżnić ją od ogólnej polityki energetycznej, klimatycznej lub surowcowej.

Źródło: opracowanie własne.

leżeć od badanego problemu oraz mechanizmów władzy, które są istotne dla tego problemu. Różne sposoby operacjonalizacji analizowanych koncepcji nie tworzą hierarchii ich wartości, lecz wskazują odmienne możliwości empirycznego zastosowania. Biopolityczna analiza wymaga więc selektywnego wykorzystania narzędzi teoretycznych, a nie ich prostego zsumowania.

Drugim rezultatem artykułu jest określenie podstaw pojęciowych biopolityki zasobów. Zarządzanie zasobami nabiera charakteru biopolitycznego nie przez sam fakt regulacji w obszarach energii, wody, żywności czy infrastruktury, lecz wtedy, gdy poprzez dostęp do nich, ich cenę, niezawodność i mechanizmy ochronne organizowane są materialne warunki życia populacji oraz różnicowane jej bezpieczeństwo i podatność na ryzyko. Wartość analityczna tego pojęcia polega więc na przesunięciu uwagi z dostępności i dystrybucji zasobów na sposób, w jaki stają się one narzędziami kształtowania warunków życia. Przykład ubóstwa energetycznego pokazuje, że perspektywa ta pozwala analizować równocześnie infrastrukturę i mechanizmy regulacji, przypadki wyłączenia spod ochrony, ambiwalencję polityk zabezpieczających oraz granice zasadnego stosowania kategorii biopolityki.

Biopolityka zasobów nie jest jednak w tym ujęciu zamkniętą teorią, lecz ramą heurystyczną wymagającą dalszej operacjonalizacji i weryfikacji w badaniach empirycznych. Także analizowane w artykule stanowiska nie wyczerpują współczesnego pola teorii biopolityki. Szczególnie istotnym kierunkiem dalszych badań pozostaje włączenie perspektyw postkolonialnych, dekolonialnych i nekropolitycznych, zwłaszcza do analizy sytuacji, w których ograniczenie dostępu do zasobów oznacza nie tylko nierówną dystrybucję warunków życia, lecz także trwałe wystawienie określonych populacji na niedobór, wyniszczenie lub utratę możliwości reprodukcji społecznej.

BIBLIOGRAFIA

- Agamben Giorgio, 2008, *Homo sacer. Suwerenna władza i nagie życie*, tłum. Mateusz Salwa, Prószyński i S-ka, Warszawa.
- Burzyk Michał, Sawczyński Piotr, 2013, *Wspólnota, immunizacja, życie — o filozofii politycznej Roberta Esposito*, „Politeja”, 10 (1/23), s. 5–27 (<https://doi.org/10.12797/Politeja.10.2013.23.01>).

- Collier Stephen J., 2011, *Post-Soviet Social: Neoliberalism, Social Modernity, Biopolitics*, Princeton University Press, Princeton–Oxford.
- Davitti Daria, 2018, *Biopolitical Borders and the State of Exception in the European Migration 'Crisis'*, „European Journal of International Law”, 29(4), s. 1173–1196 (<https://doi.org/10.1093/ejil/chy065>).
- Dişçi Zeliha, 2023, *From Politics for Life to Politics against Life: “Immunity” as Modern Logic of Politics*, „Journal for Cultural Research”, 27(1), s. 1–22 (<https://doi.org/10.1080/14797585.2023.2185532>).
- Erlenbusch-Anderson Verena, 2020, *The Beginning of a Study of Biopower: Foucault's 1978 Lectures at the Collège de France*, „Foucault Lectures”, t. III, nr 1, s. 5–26 (<https://doi.org/10.22439/fsl.vi0.6151>).
- Esposito Roberto, 2006, *The Immunization Paradigm*, tłum. Timothy Campbell, „Diacritics”, 36(2), s. 23–48 (<https://doi.org/10.1353/dia.2008.0015>).
- Esposito Roberto, 2015, *Pojęcia polityczne. Wspólnota, immunizacja, biopolityka*, tłum. Katarzyna Burzyk, Mateusz Burzyk, Monika Surma-Gawłowska, Joanna Teresa Ugniewska-Dobrzańska, Mateusz Wrana, Universitas, Kraków.
- Foucault Michel, 1998, *Trzeba bronić społeczeństwa. Wykłady w Collège de France 1975–1976*, tłum. Małgorzata Kowalska, Wydawnictwo KR, Warszawa.
- Foucault Michel, 2010a, *Wola wiedzy*, w: Michel Foucault, *Historia seksualności*, tłum. Bogdan Banasiak, Krzysztof Matuszewski, wyd. 2, słowo/obraz terytoria, Gdańsk, s. 11–110.
- Foucault Michel, 2010b, *Bezpieczeństwo, terytorium, populacja. Wykłady w Collège de France 1977–1978*, tłum. Michał Herer, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Foucault Michel, 2011, *Narodziny biopolityki. Wykłady w Collège de France 1978–1979*, tłum. Michał Herer, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gunneflo Markus, 2015, *Rudolf Kjellén: Nordic Biopolitics before the Welfare State*, „Retfærd: Nordisk juridisk tidsskrift”, 38(3) (150), s. 24–39.
- Konderak Letizia, 2025, *Agamben before the law: biopolitics and form-of-life*, „[Des]troços: revista de pensamento radical”, 6(1), s. 1–26 (<https://doi.org/10.53981/destrocos.v6i1.57596>).
- Laruffa Francesco, 2022, *Neoliberalism, Economization and the Paradox of the New Welfare State*, „European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie”, 63(1), s. 131–163 (<https://doi.org/10.1017/S0003975622000169>).
- Lemke Thomas, 2005, *“A Zone of Indistinction” — A Critique of Giorgio Agamben's Concept of Biopolitics*, „Outlines. Critical Social Studies”, 7(1), s. 3–13 (<https://doi.org/10.7146/ocps.v7i1.2107>).
- Lemke Thomas, 2010a, *Biopolityka*, tłum. Tomasz Dominiak, Wydawnictwo Sic!, Warszawa.
- Lemke Thomas, 2010b, *From state biology to the government of life: Historical dimensions and contemporary perspectives of 'biopolitics'*, „Journal of Classical Sociology”, 10(4), s. 421–438 (<https://doi.org/10.1177/1468795X10385183>).
- Lindholm Samuel, 2024, *Giorgio Agamben's Critique of the Covid-19 Response Has Little to Do with Biopolitics*, „Critical Horizons: A Journal of Philosophy and Social Theory”, 25(3), s. 199–212 (<https://doi.org/10.1080/14409917.2024.2390334>).
- Mbembe Achille, 2003, *Necropolitics*, tłum. Libby Meintjes, „Public Culture”, 15(1), s. 11–40 (<https://doi.org/10.1215/08992363-15-1-11>).

- Minca Claudio, Rijke Alexandra, Pallister-Wilkins Polly, Tazzioli Martina, Vigneswaran Darshan, van Houtum Henk, van Uden Annelies, 2022, *Rethinking the biopolitical: Borders, refugees, mobilities...*, „Environment and Planning C: Politics and Space”, 40(1), s. 3–30 (<https://doi.org/10.1177/2399654420981389>).
- Mitchell Timothy, 2011, *Carbon Democracy: Political Power in the Age of Oil*, Verso, London–New York.
- Nadesan Majia Holmer, 2008, *Governmentality, Biopower, and Everyday Life*, Routledge, New York.
- Prozorov Sergei, 2023, *A Farewell to Homo Sacer? Sovereign Power and Bare Life in Agamben's Coronavirus Commentary*, „Law and Critique”, 34(1), s. 63–80.
- Schmitt Carl, 2000, *Teologia polityczna i inne pisma*, tłum. Marek A. Cichocki, Znak, Kraków.
- Sparke Matthew, Williams Owain David, 2022, *Neoliberal disease: COVID-19, co-pathogenesis and global health insecurities*, „Environment and Planning A: Economy and Space”, 54(1), s. 15–32 (<https://doi.org/10.1177/0308518X211048905>).

Abstrakt

Celem artykułu jest porównawcza rekonstrukcja koncepcji biopolityki jako różnych sposobów ujmowania relacji między życiem a władzą. Analizie poddano ujęcia Michela Foucaulta, Giorgia Agambena, Roberta Esposito i Thomasa Lemkego, zestawiając je według pięciu kryteriów: statusu życia jako przedmiotu polityki, dominującego modelu władzy, historycznego lub ontologicznego statusu biopolityki, możliwości operacjonalizacji empirycznej oraz zdolności uchwycenia ekonomicznych, materialnych i infrastrukturalnych warunków życia. Główna teza głosi, że analizowane koncepcje biopolityki tworzą odmienne profile selektywności analitycznej: uzyskują analityczną ostrość dzięki eksponowaniu określonych wymiarów władzy nad życiem, lecz stają się redukcjonistyczne, gdy prowadzi to do systematycznego pomijania mechanizmów istotnych dla badanego problemu. Porównanie pokazuje, że żadna z omawianych perspektyw nie dostarcza kompletnego aparatu analitycznego, lecz ich selektywne połączenie pozwala przygotować podstawy pojęciowe biopolityki zasobów.

słowa kluczowe: biopolityka, biowładza, rządomyślność, stan wyjątkowy, immunizacja, redukcjonizm, neoliberalizm, biopolityka zasobów

BIOPOLITICS AS A CONTESTED FIELD: CONCEPTS, REDUCTIONISMS, AND THE LIMITS OF CONTEMPORARY ANALYSIS

Katarzyna Kosowska
(Jagiellonian University)

Abstract

The aim of this article is to provide a comparative reconstruction of concepts of biopolitics as distinct ways of conceptualizing the relationship between life and

power. The analysis examines the approaches of Michel Foucault, Giorgio Agamben, Roberto Esposito and Thomas Lemke, using five criteria to compare them: the status of life as an object of politics; the dominant model of power; the historical or ontological status of biopolitics; the potential for empirical operationalization; and the capacity to account for the economic, material and infrastructural conditions of life. The central argument is that the different concepts of biopolitics exhibit distinct profiles of analytical selectivity: they achieve analytical precision by foregrounding particular dimensions of power over life, but become reductionist when this results in the systematic omission of mechanisms relevant to the problem. The comparison demonstrates that none of the perspectives discussed provides a complete analytical framework; however, their selective combination enables the conceptual foundations to be established for a biopolitics of resources.

keywords: biopolitics, biopower, governmentality, state of exception, immunization, reductionism, neoliberalism, biopolitics of resources